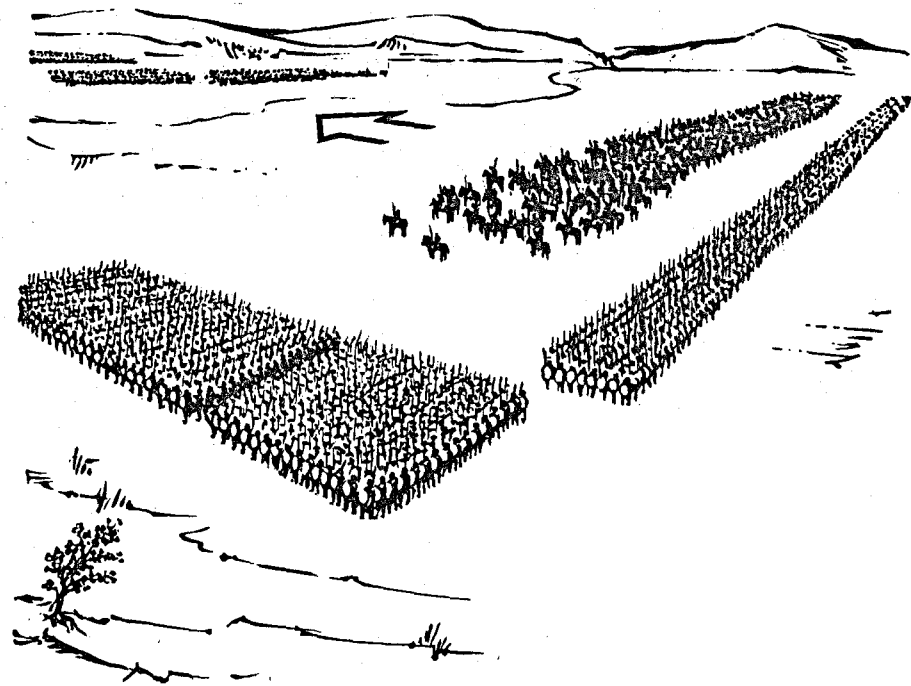

84

LESIKON

K K

METRIKA

Uvodna napomena

Ovo je prvi od malih terminoloških leksikona koje namjeravamo objavljivati u časopisu *Latina et Graeca*. U njemu je obrađen, prema leksikografskim principima, velik broj pojmova koji se pojavljuju u antičkoj, grčkoj i latinskoj, metrici i u njezinoj tradicionalnoj i suvremenoj interpretaciji. Težili smo za tim da opsegom leksikon bude što potpuniji i da, na osnovi modernih i starijih metričkih priručnika, da sažetu informaciju o terminima iz ove domene.

U sastavljanju leksikona sudjelovali su: Marina Bricko, Darko Novaković, Damir Salopek, Zlatko Šešelj i Dubravko Škiljan.

85

A

ADONEJ (Ἀδώνειον, *Adonius*), kratak stih sastavljen od daktila i spondeja, služi kao završni element sapphičke strofe:

- UU - - -

AKATALEKSA (ἀκατάλεξις, *acatalexis*), pojava potpunih metričkih elemenata, stope, metra ili stiha, sa svim svojim dijelovima. **Akatalektički stih**, dakle, stih u kojem su sve stope potpune, npr. akatalektički daktilski heksametar, kojemu je i posljednja stopa daktilska.

AKCENT (προσῳδία, *accentus*), naglasak, bitan element suvremene recepcije antičke versifikacije i metriki u kojoj se ritam postiže dinamičkim naglašavanjem određenog sloga pod iktusom (skandiranjem). U antičkoj metrici, osobito grčkoj, ritam se ostvarivao izmjenom dugih i kratkih slogova, pa je akcent vjerojatno bio muzikalan.

AKEFALIJA (*acephalia* < ἀκέφαλος), gubitak početnog sloga u stopi, metru ili stihu.

ALKEJSKA STROFA, lirski strofa od četiri stiha: dvaju alkejskih jedanaestera, alkejskog deveterca i alkejskog deseterca. U grčkoj su je poeziji upotrebljavali Alkej i Sapfo, a u rimskoj osobito Horacije.

ALKEJSKI STIH, naziv za tri stiha koji su sastavni elementi alkejske strofe, a prvi se od njih ponekad upotrebljavao i pojedinačno. **Alkejski jedanaesterac** složen je od reizijana i dohmija:

U - U - U | - UU - U - -

Alekjski deseterac je hiponaktej s početnim daktilom:

- UU - UU - U - - -

Alekjski deveterac ima shemu:

U - U - U | - U - - -

ALKMANEJ (Ἀλκμάνειον, *Alcmanius*), stih nazvan po Alkmanu, a upotrebljavao se u korskim dijelovima tragedije. Akatalektička daktilska tetrapodija:

- UU - UU - UU - UU

ALKMANSKA STROFA, strofa od dva stiha, sastavljena od daktilskog heksametra i daktilskog dimetra sa spondejskim završetkom. Katkada se zove i **daktilska strofa**, a antički primjeri potječu od Horacije.

AMEBEJ (ἀμοιβᾶτος, *amoebaeus*), naziv za petosložni kolon sa shemom: - - UU -

AMFIBRAH (ἀμφίβραχος, *amphibrachus*), trosložni kolon ili metar sa shemom: U - U

AMFIMAKR v. KRETIK

ANAKLAZA (ἀνάκλασις, *anacclasis*), zamjena mjesta dugog i kratkog sloga unutar stope ili, češće, na granici između dviju stopa.

ANAKREONTEJ (Ἀνακρεόντειον, *Anacreonteus*), katalektički jonski dimetar s anaklazom na granici dvaju metara. Anakreont ga je upotrebljavao stihički. Shema:

UU - U - U - - -

ANAKRUZA (ἀνάκρουσις, *anacrusis*), termin kojim se označavaju slabine koje prethode jačini prve stope nekog stiha, npr. prvi slog u jambu ili prva dva sloga u anapestu.

ANAPEST (ἀνάπαιστος, *anapaestus*), stopa od triju slogova s rasporedom dužina i kraćina obrnutim od daktila (zato se katkada zove i **antidaktil**): UU - . **Anapestički metri** su, na primjer, paremijak, aristofanej i enopljij.

ANCEPS (SYLLABA), „dvoglavni“ slog čiji je kvantitet neodređen u metričkoj shemi, pa može biti ili dug ili kratak. Znak: U

ANTAMEBEJ (ἀνταμοιβᾶτος, *antamoebaeus*), petosložni kolon sa shemom inverznom u odnosu prema amebaju: UU - - - U

ANTIBAKHEJ v. PALIMBAKHEJ

ANTIKIPRIJ (ἀντικίπριος, *anticyprius*), petosložni kolon sa shemom inverznom u odnosu prema kipriju: - U - - - U

ANTIDAKTIL v. ANAPEST

ANTISPAST (ἀντίσπαστος, *antispastus*), četverosložni metar, složen od jamba i troheja: U - - - U

ANTISTROFA (ἀντιστροφή, *antistrophe*, *desitio*), protustrofa, strofa u dramskoj, a ponekad i u lirskoj poeziji u kojoj se ponavlja ritmička struktura prethodne strofe, bilo u potpunosti (stroga a.), bilo uz manje izmjene (slobodna a.).

ARHEBULEJ (Ἀρχεβούλειον, *Archebulius*), složen stih, oblik praksileja, kojemu na početku stoji *syllaba anceps* kao proširenje. Ime je dobio prema helenističkom pjesni-

ku Arhebulu (3.st.pr.n.e.), a upotrebljavali su ga Kalimah i tragičari. Osnovna shema:

U - UU - UU - | UU - U - - -

ARHILOHEJ (Ἀρχιλόχειον, *Archilochius*), stih složen od daktilskog dimetra (tetrapodije) i itifalika, koji su upotrebljavali Arhiloh i, jedanput, Horacije. Osnovna shema:

- UU - UU - UU - UU | - U - U - - -

ARHILOŠKA STROFA, ime dviju strofa od dvaju stiha nazvanih po Arhilohu, a upotrebljavao ih je i Horacije. **Prva arhiloška strofa** sastoji se od daktilskog heksametra i hemijepa, a **druga arhiloška strofa** od arhilohija i katalektičkog jampskog trimetra.

ARISTOFANEJ (Ἀριστοφάνειον, *Aristophaneus*), horijampski dimetar, s horijambom u prvom dijelu i katelektičkim jampskim metrom u drugome. Upotrebljava se u tragediji i komediji (kod Aristofana i stihički), a u Sapfinoj se lirici javlja i udvojen. Shema:

- UU - U - - -

ARZA (ἄρσις, *arsis*), izvorno oznaka za slabinu u stopi, a kasnije - pod utjecajem rimskih gramatičara - termin i za jačinu i naglašeni dio stope, tako da se u suvremenim metrikama arza i njoj suprotna teza upotrebljavaju *promiscue* u oba značenja: kod nas je zato bolje govoriti o jačini i slabini, osobito u grčkoj prozodiji i metrici.

ASINARTRET (ἀσυνάρτητον), stih u kojem se kraj kolona (ili strofa u kojoj se kraj stiha) nužno podudara sa završetkom riječi. Na kraju takve veze dopuštena je *syllaba anceps* i hijat. Asinartretski su stihovi, na primjer, arhilohij, itifalik i jambeleg.

ASKLEPIJADEJ (Ἀσκληπιάδειον, *Asclepiadeus*), naziv dvaju stiha horijampskog sastava koji su ime dobili po aleksandrijskom pjesniku Asklepijadu. Osim kod njege, javljaju se i kod Alkmana, Sapfe i Horacije, te u dramama. Manji asklepijadej (*A. minor*) ima shemu:

UU - UU - | - UU - U - -

Veći asklepijadej (*A. maior*) sadržava tri potpuna horijamba:

UU - UU - | - UU - | - UU - U - -

Navedene su cezure obavezne samo u latinskoj metrici.

ASKLEPIJADEJSKO-GLIKONEJSKA STROFA, ime dviju strofa grčkog porijekla, sačuvanih samo kod Horacije, a sastavljenih od asklepijadeja i glikoneja. Obje strofe

sadržavaju četiri stiha. U prvoj asklepijadejsko-glikonejskoj strofi tri manja asklepijadeja slijedi glikonej, a u drugoj se udružuju dva manja asklepijadeja, jedan ferekratej i jedan glikonej.

ASTROFA, međusobno povezivanje stiha koji se ne udružuju ni u jednu strofu; korski dio drame koji nema responzije, tj. ne može se svrstati niti u strofe niti u antistrofe.

B

BAKHEJ (Βακχεῖος, *Baccheus*), trosložni metar sa shemom: U - - , nastao ili izuzimanjem druge kraćine u jampskom dimetru ili kraćenjem jonika (jampski i jonski bakhej).

BENTLEY-LUCHSOV ZAKON, pravilo prema kojem u latinskoj drami na kraju stiha, ako se tu nalazi riječ jampske strukture, ispred nje dolazi ili jednosložna riječ ili četverosložna s trima kratkim slogovima, kako bi se izbjegao završetak: U - U - -

BIOSHEJ (*Boischius*), naziv za jampski katalektički tetrametar, izveden iz imena komediografa Boisha.

BRAHIKATALEKTIČKI STIH, stih kojemu nedostaje čitav posljednji metar.

BREVIS BREVIANS v. JAMPSKO KRAĆENJE

BUKOLSKA DIJEREZA (διαίρεσις βουκολική, *diæresis bucolica*), jedna od pauzi u daktilskom heksametru; nalazi se iza četvrte stope, a često su je upotrebljavali pjesnici pastirskih (bukolskih) pjesama, čemu duguje ime. Njome se nerijetko služi i Homer, u kombinaciji s pentemimerom ili trohejskom cezurom.

C

CEZURA (τομή, *caesura*), odmor u stihu, osobito dužem, na kojem se pravi kraći prekid u recitiranju i koji se u principu podudara s granicom riječi (ili bar morfema). Obično se cezurom naziva prekid unutar metra, a na granici između metara je dijereza, no katkada se svi odmori smatraju cezurom. Znak za cezuru je | ili ||. U daktilskom se heksametru pojavljuju tritemimera,

pentemimera, heftemimera i trohejska cezura.

D

DAKTIL (δάκτυλος, *dactylus*), trosložna stopa: - UU, vrlo česta u antičkoj poeziji.

Među daktilskim stihovima javljaju se monometri, dimetri i potpuni trimetri, no najčešći je, osobito u epskoj poeziji, daktilski heksametar, koji je zapravo oblik katalektičkog trimetra.

DAKTILOEPITRIT (δακτυλοεπίτριτος, *sesquitercius*), naziv za niz stihova, posebno čest kod Pindara i Bakhilida, u kojem se na različite načine kombiniraju ili hemijep ili prozodijak ili enoplji s jednim od dvaju epitrita. Katkada se tako označava i metrička struktura: -UUU.

DAKTILSKA STROFA v. **ALKMANSKA STROFA**

DAKTILSKO-JAMPSKA STROFA, ime dviju strofa (u Horacijevoj se metrici nazivaju i pitijampskima). Prva daktilsko-jampaska strofa sastoji se od daktilskog heksametra i jampskog dimetra, a druga od daktilskog heksametra i jampskog trimetra; obje, dakle, sadržavaju po dva stiha.

DEKASILAB (δεκασύλλαβος, *decasyllabus*), deseterac, stih od deset slogova, npr. alkejski deseterac.

DIBRAH v. **PIRIHIJ**

DIFILIJ (*Diphilius*), stih nazvan po kome-diografu Difilu (4.st.pr.n.e.), oblik katalektičkog daktilskog heksametra:

- UU - UU - | - - UU - UU

DIHOREJ v. **DITROHEJ**

DIJAMB (δίταμβος, *diambus*), drugo ime za jampsku dipodiju ili jampski metar: osnovni element jampske metričke strukture.

DIJASTOLA v. **METRIČKO PRODULJIVANJE**

DIJEREZA (διαίρεσις, *diæresis*), stanka u stihu smještena na granici dviju stopa ili dvaju metara.

DIMETAR (δίμετρον, *dimetrus /dimeter/*), stih sastavljen od dvaju metara.

DIONISEJ v. **PALIMBAKHEJ**

DIPODIJA (διποδία, *dipodia*), metrička jedinica sastavljena od dviju stopa.

DIPODSKI ZAKON, metrički zakon koji na mjestu unutarnje teze jampskog i trohejskog metra zabranjuje dug pretposljednji slog.

DISPONDEJ (δισπόνδειος, *dispondeus /dispondius/*), slijed dvaju spondeja.

DISTIH (διστίχον, *distichon*), strofa sastavljena od dvaju različitih stihova.

DITROHEJ (διτρόχαιος, *ditrochaeus*), slijed dvaju troheja. Sinonim: **dihorej**.

DODEKASILAB (δωδεκασύλλαβος, *duodecasyllabus*), dvanaesterac, stih od dvanaest slogova.

DODRANT (*dodrans*), u novijoj metrici naziv za kolon koji sadržava 3/4 dimetra. Shema:

- U - UU - ili - UU - U -

DOHMIJ (δόχμιος, *dochmius*), kratak stih ili kolon koji se javlja u velikom broju varijantata. Najčešće se u stihu kombiniraju po dva dohmija. Uglavnom se javlja u pjevanim dijelovima tragedije. Sheme najčešćih oblika: (a) U - U -, (b) - UU - U -, (c) UUU - U -, (d) - U - U -, (e) UU - - U -, (f) UUUUUUUU.

DUŽINA (μήκος, *longitudo*), naziv za dug slog u metrici. Obično ima vrijednost dviju kraćina.

E

EFIMNIJ (ἐφύμνιον, *epithymnium*), pripjev, kolon ili stih koji se ponavlja na kraju strofe ili više stihova, a sadržajem se nadovezuje na prethodni stih.

ELEGIJAMB (ἐλεγιάμβος, *elegiambus*), stih sastavljen od pridušenog hemijepa i jampskog dimetra ili kraćeg reizijana. Shema:

(a) - UU - UU - | U - U - U - U -
(b) - UU - UU - | U - U - U -

ELEGIJAMPSKA STROFA, strofa sastavljena od akatalektičkog jampskog trimetra i elegijamba. Upotrebljavao ju je Horacije, vjerojatno po uzoru na Arhiloha.

ELEGIJSKI DISTIH (ἐλεγείων, *distichon elegiacum*), strofa sastavljena od daktilskog

heksametra i stiha složenoga od dvaju pridušenih hemijepa, poznatijega pod nazivom pentametar. Redovno se koristi u elegiji i epigramu.

ENEASILAB (ἐννεασύλλαβος, *enneasyllabus /novenarius/*), deveterac, stih od devet slogova. Grčka metrika poznaje tzv. alkejski deveterac, treći stih alkejske strofe.

ENJAMBEMENT v. **OPKORAČENJE**

ENKOMIOLOG(IK) (ἐγκωμιολογικόν), naziv za elegijamb sastavljen od pridušenog hemijepa i kraćeg reizijana. Shema:

- UU - UU - | U - U - -

ENOPLIJ (ἐνόπιος, *enoplus*), stih koji ima oblik:

U - UU - UU - U

Ponekad ga zovu prozodijakom, što je uobičajen naziv za njegov katalektički oblik.

EOLSKI METAR, naziv za ritam u kojem se izmjenjuju troheji i daktili, karakterističan za eolsku liriku. Naziva se i logaedskim metrom.

EOLSKI STIH, stih u kojem se izmjenjuju daktili i troheji. Također se zove i logaedski stih. Među eolske stihove pripadaju npr. ferekratej i glikonej.

EPITRIT (ἐπίτριτος, *epitritus*), metar sastavljen od spondeja i jamba ili troheja. Moćuće su 4 osnovne varijante:

(a) U - - - , (b) - U - - ,
(c) - - U - , (d) - - - U .

EPSKI STIH (*versus epicus, versus heroicus*), stih karakterističan za epsku poeziju, daktilski heksametar.

ERAZMONIDEJ, stih koji se javlja u Arhilohovim asinartetima, nazvan tako po imenu kojim otpočinja jedan fragment:

U - UU - UU - U | - U - U - -

EUPOLIDEJ (Εὐπολίδειον, *Eupolidius*), stih grčke komedije i satirske drame, sastavljen od jedne varijante glikoneja i katalektičkog trohejskog dimetra:

- U - U - UU - | UU - U - U -

EURIPEDEJ v. **LEKITIJ**

F

FALEKEJ (φαλαίκειον, *Phalaeceus /Phaleucus, Phalaceus/*), stih koji se može opisati

kao glikonej proširen jednim jambom. Helenistički i rimski pjesnici upotrebljavali su ga stihički. Shema:

UU - UU - U - U - U .

Nerijetko se naziva i: **falečki jedanaesterac**.

FEREKRATEJ (Φερεκράτειον, *Pherecrateus*), naziv za katalektički glikonej. Često služi kao zaglavni stih, a stihički se nije upotrebljavao. Shema:

UU - UU - U .

FILIKEJ (*Philicius*), naziv za katalektički horijampski heksametar što ga je često upotrebljavao aleksandrijski pjesnik Filik: -UU - - UU - - UU - - UU - - UU - U - - .

G

GALIJAMB (γαλλιαμβικόν, *galliambus*), katalektički jonski tetrametar vezan uz maloazijski kult Kibebe, podložen brojnim varijacijama. U umjetničku književnost uveo ga je Kalimah, a od Rimljana ga je osobito upotrebljavao Katul. Osnovna shema:

UU - - UU - - | UU - - UU

GLIKONEJ (Γλυκόνειον, *Glyconius*), eolski stih koji se ponekad smatra varijantom horijampskog dimetra. Najčešće se javlja u monodijskoj lirici. Shema:

UU - UU - UU

GLIKONEJSKO-ASKLEPIJADSKA STROFA, strofa sastavljena od glikoneja i asklepijadeja. Upotrebljavao ju je Horacije.

H

HAVETOV ZAKON, zakon prema kojemu se u drugoj stopi tragičkog tetrametra ne smije pojaviti spondej, ako se nenaglašeni slog podudara s posljednjim slogom višesložne riječi

HEFTEMIMERA (τομή ἑφθήμερης, *caesura semiseptenaria*), cezura koja nastupa poslije sedme polustope, tj. poslije početnog sloga četvrte stope u daktilskom heksametru i jampskom trimetru. Javlja se i kao glavna i kao sporedna stranka.

HEKSAMETAR tradicionalni naziv za katalektički daktilski trimetar, stih epske poezije:

- UU - UU - UU - UU - UU - - .

HEMIJEP (ἡμιεπές, *hemiepes*), početni kolon heksametra do pentemimere. Shema:

(a) - UU - UU - („muški“, „pravi“ hemijep),
(b) UU - UU - U („ženski“ hemijep).

HEMIOLIJ (ἡμιόλιον, *hemiolius*) antička stopa s razmjerom dijelova 3:2, npr. kretik - U - i bakhij U - - -.

HEMISTIH (ἡμιστίχιον, *hemistichium*), jedan od dva metrička člana koja čine stih. Mogu, ali ne moraju, biti jednaka.

HENDEKASILAB (ἑνδεκασύλλαβος, *hendecasyllabus*), jedanaesterac, stih od 11 slogova. Grčka metrika poznaje falečki, alkejski i sapfički jedanaesterac.

HEPTAMETAR (ἑπτάμετρον, *heptametrum*), stih od sedam stopa.

HEPTAPODIJA (ἑπταποδία, *heptapodia*), metrička jedinica sastavljena od sedam stopa;

HEPTASILAB (ἑπτασύλλαβος, *heptasyllabus* /*septenarius*/), sedmerac, stih od sedam slogova.

HERMANNOV ZAKON, zakon koji propisuje da se iza četvrtog troheja u heksametru izbjegava kraj riječi.

HIMENEJIK (ὑμεναϊκόν, *Hymenaeum metrum*), daktilski monometar: - UU - UU.

HIPERKATALEKSA (ἵπερκατάληξις, *hypercatalexis*), produženje stupe ili stiha za jedan slog. Takav se stih naziva hiperkatalaktičkim.

HIPERMETAR (*hypermetrus versus*), stih u kojem je zadnji slog prekobrojan, ali ne remeti metričku shemu jer se elidira, budući da slijedeći stih započinje samoglasnikom.

HIPODOHMIJ (ὑποδόχμιος, *hypodochmius*), jedna od preoblika dohmijskog stiha sa shemom:

- U - U -

HIPONAKTEJ (ἵππωνάκτειον, *Hipponakteus*), zaglavni stih, nazvan po pjesniku Hiponaktu, koji se razvio iz horijampskog dimetra, zapravo glikonej produljen za jedan slog. Shema:

- - - UU - U - -

HIPONAKTEJSKA STROFA, lirska strofa sastavljena od lekitija i katalektičkog jampskog trimetra.

HOLIJAMB (χολιάμβος, *choliambus*), osobit oblik jampskog trimetra kod kojega je pretposljednji slog dug pa izgleda da se o njega spotiče, odakle mu i ime: „hromi jamb, jampski hromac“. Naziva se i **skazon**. Upotrebljavali su ga kod Grka Hiponakt, Kalimah i Apolonije Rođanin, a kod Rimljana osobito Katul i Marcijal. Shema:

U - U - U - U - U - - - U

HOLOSPONDEJSKI HEKSAMETAR (*hexameter holospondaicus*), oblik heksametra koji se sastoji od samih spondeja. Naziva se još i **isokroni h.** (*h. isochronus*).

HOREJ v. TROHEJ

HORIJAMB (χορίαμβος, *choriambus*), četverosložni metar sastavljen od horeja (troheja) i jamba: - U U -. Pri tvorbi stihova katkada se javlja kao monometar, no najčešće tvori dimetre, pa trimetre i tetrametre. U osnovnom obliku oni su sastavljeni od samih horijamba, no najčešće uz horijamb dolaze srodni metri, ponajviše jampski i trohejski, pa se horijampskim stihovima zovu svi oni u kojima se pojavljuje bar jedan horijamb. U horijampske dimetre pripadaju npr. glikonej i ferekratej, u trimetre sapfički i falečki jejedanaesterac, a u tetrametre prijapej i veći asklepijajej.

I

IBIKEJ (Ἰβύκειον, *Ibycius*), stih nazvan po pjesniku Ibiku. Sastavljen je od tri daktila:

- UU - UU - UU

Ibikejski metar je akatalektički daktilski heksametar koji rado dolazi u korskim dijelovima drame.

IKTUS (*ictus*), doslovno „udarac“, naziv kojim su latinski gramatičari označavali isticanje jačine u stopi s pomoću pojačanja glasa. Grafički mu je znak: '.

ISHIOROGIK (ισχιορρωγικός, *ischiorrhogicus*), oblik holijamba u kojem je u petoj stopi spondej.

ITIFALIK (ιθυφαλλικός, *ithyphallicus*), stih falčkih pjesama u čast boga Dionisa. Često se spaja s trohejima, a rado dolazi kao zaglavni stih. Osnovna mu je shema:

- U - U - -

J

JAČINA, naš naziv za ritmički istaknuti slog, tezu, ili za slog pod iktusom.

JAMB (ἴαμβος, *iambus*), dvosložna stopa sastavljena od kratkog i dugog sloga: U -. Od jampskih stihova najpoznatiji je jampski trimetar u kojem su sastavljene dijaloške partije u grčkim i rimskim dramama.

JAMBELEG (ιαμβέλεγος, *iambelegus*), stih sastavljen od reizijana i hemijepa. Shema:

U - U - U | - UU - UU -

Javlja se i kao tetrametar, gdje u mjesto reizijana dolazi jampski dimetar. Shema:

U - U - U - U | - UU - UU -

JAMBELEŠKA STROFA, lirska strofa sastavljena od daktilskog heksametra i jambeleškog tetrametra.

JAMBOHOREJ (*iambochoreus*), četverosložni kolon ili metar sastavljen od jamba i horeja (troheja): U - - U.

JAMPSKA STROFA, lirska strofa sastavljena od jampskog trimetra i jampskog dimetra. Osobito su se njome služili Arhiloh i Horacije.

JAMPSKO-ELEGIJSKA STROFA, lirska strofa sastavljena od jampskog trimetra i hemijepa.

JAMPSKO KRAĆENJE (*correptio iambica, brevis brevians*), postupak u latinskim stihovima kod kojega slijed slogova koji čine jamb (U -) može zadobiti metričku vrijednost pirihija (U U) ako je: a) naglasak riječi na kratkom slogu | U -, quid est > quid est |; b) naglasak riječi na slogu neposredno iza jačine | U - x, māgistrātus > māgistrātus |.

JONIK (ἰωνικός, *ionicus*), ime dvaju metara rado upotrebljavanih u jonskim pjesmama. Sastoji se od dva kratka i dva duga sloga. **Uzlazni jonik** ima shemu: U U - -, a **silazni jonik**: - - U U. Tvore stihove od monometra do tetrametra.

JONSKI METAR (ἰωνικὸν μέτρον), skupni naziv za uzlazni i silazni jonik.

K

KALIMAHEJ (*Callimachus*), stih nazvan po pjesniku Kalimahu, a sastoji se od tri horijamba, anapesta i bakheja ili amfibraha.

KATALEKSA (κατάληξις, *catalexis*), završetak stiha nepotrupnom stopom. **Katalektički** se zovu oni stihovi koji imaju kataleksu, tj. kojima je zadnja stopa nepotpuna.

KIPRIJ, petosložni kolon sa shemom: U - UU -.

KIRENEJSKI STIH (*cyrenaicus vel cyrenaeus*), naziv za stih sastavljen od anapestičke i jampske dipodije. Shema:

UU - UU - | U - U - U.

KLAUZULA (*clausula*), općeniti naziv za završetak perioda ili stiha. Klauzula se u stihu računa od posljednjeg naglašenog sloga i može biti jednosložna (ako stih završava naglašenim slogom), dvosložna (ako završava nenaglašenim slogom) i trosložna (ako završava dvama nenaglašenim slogovima). Klauzulom se nazivaju i zaglavni stihovi dužeg metričkog niza ili, u prozi, ritmički završeci rečenica.

KLEOMAHEJ (Κλεομάχαιον, *Cleomachus*), oblik jonskog dimetra, nazvan po pjesniku Kleomahu, koji u prvom kolonu ima silazni jonik ili trohejski dimetar a u drugom molos. Shema:

- - UU | - - -
ili - U - U | - - -.

KOLON (κῶλον, *colon*) naziv za određeni spoj stopa unutar nekog stiha ili mogući sastalati stih kad je dio većeg stiha.

KRAČINA, naziv za metrički kratak slog, ujedno i naziv za znak U.

KRATINEJ, stih nazvan po komičkom pjesniku Kratinu. Shema:

- UU - U - U - | U - U - U -
ili - UU - U - U - | - - - U - U -.

KRETIK (κρητικός, *creticus*), trosložni metar sa shemom: - U -. Zbog duljine na oba kraja naziva se i **amfimakr**.

KVINAR (*quinarius*), stih koji se sastoji od pet slogova.

L

LAGAR (λαγαρός), oblik heksametra u kojem na mjestu dužine u daktilu ili druge dužine u spondeju (kad je na mjestu daktila) može stajati kračina, tako da umjesto daktila dolazi troheji ili tribrah.

LAKONSKI METAR (λακωνικόν μέτρον), oblik katalektičkog anapestičkog tetrametra sa spondejem u sedmoj stopi. Shema:

UU - UU - UU - UU - UU - UU - - - - U

LEKITIJ (ληκύθιον, *lecythius*), naziv za katalektički trohejski dimetar s osnovnom shemom:

- U - U - U - U

Zove se još i euripidej.

LEONINSKI HEKSAMETAR (*versus Leoninus*), oblik latinskog heksametra u kojem se rimuju slog u pentemimeri i kraj stiha, nazvan po pariskom kanoniku Léonu.

LOGAEDSKI METAR (λογααιδικός, *logaedicus*), metar u kojem daktilski ritam prelazi u trohejski:

- UU - UU - U - U

Ime je dobio po tome što se smatralo da sadržava elemente proze (troheji) i poezije (daktili).

LOGAEDSKI STIH, stih sastavljen od daktila i troheja u različitim kombinacijama.

M

MAASOVA ZEUGMA, pojava u Bakhilidovim daktiloepitritima, sastoji se u tome da posljednji slog spondeja koji dolazi iza prvog kratkog sloga prve sizigije i prvi slog spondeja koji dolazi ispred posljednjeg kratkog sloga zadnje sizigije moraju pripadati istoj riječi kao i slijedeći slog.

MARXOVO PRAVILO, pravilo prema kojem u latinskom heksametru iza pentemimere obično ne može doći riječ od jednog dugog ili dva kratka sloga, ako iza nje slijedi riječ koja ima metričku vrijednost spondeja.

MELIJAMBI (μελιάμβοι), asinartetički stihovi koje je sastavljao pjesnik Kerkida.

Kombinacija su kolonā heksametra i jampskog trimetra. Shema:

- UU - UU - U - U - U - U -
ili U - UU - UU - U - U - U

MESENIJAK (μεσσηνιακόν, *messeniacus*), oblik katalektičkog anapestičkog trimetra kod kojeg su se prva četiri spondeja mogla zamijeniti anapestom.

MESOBRAH (μεσοβραχύς, *mesobrachus*), peterosložni kolon sa središnjim kratkim slogom: - - U - -

MESOKLAST (μεσόκλαστος, *mesoclastus*), oblik heksametra s kvantitativnom greškom usred stiha.

MESOMAKR (μεσόμακρος, *mesomacrus*), peteročlani kolon sa središnjim dugim slogom: UU - UU

MESOMEDIJ (*Messomedeus*), stih sastavljen od anapesta i jamba, vrsta logaetskog stiha, logaedska tetrapodija. Nazvan po pjesniku Mesomedu koji je ovaj stih rado upotrebljavao u svojim himnama. Shema:

UU - UU - UU - U -

METAR (μέτρον, *metrum*), najmanja ritmička jedinica u stihu. Stariji su teoretičari u svojim raščlanjivanjima ritma pošli od sloga, pa dva ili tri sloga objedinjuju u stope. Metar se prema tome sastoji u principu od dvije stope (dipodija). Jedan ili više metara objedinjuje se u stih. Prema broju metara u stihu razlikujemo monometre, dimetre, trimetre, tetrametre, sve do oktometra. Posebno se od starine uvrijedilo nazivanje stiha od šest daktila ili anapesta heksametrom, a stiha od dvije skupine po dvije i po daktilske stope pentametrom. Termin metar upotrebljava se i za označavanje tipova ritmičkih obrazaca u kojima dominira određeni metar (npr. jampski metar u dijaloškim partijama drame i sl.).
Metrička shema je prikaz izmjena kvantitete slogova unutar pojedinih ritmičkih jedinica (metra, stiha i strofe).

METRIČKO KRAĆENJE (*correptio metrica*), pokraćivanje dugih završnih vokala ili diftonga na kraju riječi pred početnim vokalom slijedeće riječi. Ta se pojava rijeđe javlja unutar riječi. Pokraćivanje se javlja kad je potrebna kračina u slabini (tezi) po pravilu *vocalis ante vocalem brevitur* ili *corripitur*.

METRIČKO PRODULJIVANJE (*productio metrica*), pojava promjene kvantitete sloga iz kratkog (po prirodi) u dugi. Primjenjuje se u riječima koje svojom metričkom shemom ne mogu pristajati napose u daktilski heksametar, a to se provodi produljivanjem prve kračine (ako su tri), druge (ako ih je četiri), ili treće (ako ih je pet).

METRIKA (μετρική sc. τέχνη, *metrica* sc. *ars*), znanost koja proučava ritmičke obrasce poezije osnovane na upotrebi metra, tj. pravilne izmjene različitih ritmičkih vrijednosti slogova. Ako se ta ritmička vrijednost osniva na razlikovanju kvantitete slogova (duljine i kračine), riječ je o kvantitativnoj metrici (*metrica quantitativa*), a ako se radi o opreci broja i rasporeda slogova, riječ je o ritmičkoj metrici (*metrica rhythmica*). Klasična metrica, a to znači metrički obrasci starogrčke i rimske poezije, pripada kvantitativnoj metrici.

MIJUR v. TELIJAMB

MOLOS (μολοσσός, *molossus*) metar sastavljen od tri duga sloga: ---, izveden iz jampskog, jonskog ili trohejskog metra. Iz jampskog metra u kojem je početna *syllaba anceps* duga (- ˘ U ˘) dobiva se sinkopom kračine (- ˘ ˘), iz jonskog metra stezanjem početne obje kračine (- ˘ ˘), a iz trohejskog kojemu je *syllaba anceps* duga (˘ U ˘-) sinkopom kračine (˘ ˘-). Iktus se u molosu razlikuje prema postanku.

MOLOSIJAMB (μολοσσίαμβος, *molossiambus*), peterosložna cjelina sastavljena od molosa i jamba: --- U -

MOLOSOPIRIHJ (*molossopyrrhichios*), peterosložni kolon sastavljen od molosa i pirihija: --- UU

MOLOSOSPONDEJ (*molossospondeios*), peterosložni kolon sastavljen od molosa i spondeja (pet duljina): --- - - -

MONOMETAR (μονόμετρος, *monometer*), stih sastavljen od jednog metra (dvije stope). U klasičnoj se metrici javljaju anapestički, daktilski, trohejski, jampski, horijanski, te jonski silazni i uzlazni.

MONOPODIJA (μονοποδία, *monopodia*), stih sastavljen od istovrsnih stopa.

MONOSTIH (μονόστιχος, *monostichus*), naziv za pjesničko djelo sastavljeno (i dovršeno u smislenom, gramatičkom i poetskom

pogledu) u jednom stihu. Najčešće je riječ o epigramu (*epigramma monostichum*).

MONOSTROFA, pjesma u kojoj sve strofe imaju isti metrički oblik.

Monostrofan (μονόστροφος, *monostrophus*) naprotiv znači da se pjesma sastoji od jedne strofe ili da se, napose u korskim dijelovima drame, ne da razlikovati strofa i antistrofa. Neke su se Horacijeve pjesme tako zvale.

MORA (*mora*), u latinskoj metrici najmanja ritmička jedinica koja se opisuje vremenom potrebnim za izgovor kratkog sloga. Dugi slog, prema tome, vrijedi dvije more.

MOST v. ZEUGMA

N

NAGLASAK v. AKCENT

NIKARHEJ (νικάρχειον, *Nicarcheum metrum*), stih u obliku katalektičkog falekeja (posljednja stopa - spondej - gubi drugu duljinu). Shema:

UU - UU - U - U -

O

OKTONAR (*octonarius*), osmerac, u latinskoj metrici stih sastavljen od osam stopa ili osam slogova. Uglavnom odgovara grčkom tetrametru. Trohejski oktonar odgovara grčkom trohejskom tetrametru.

OPKORAČENJE (*continuatio, contextus, concatenatio*), prenošenje dijela rečenice iz stiha u drugi stih. Nastaje zbog nepodudaranja sintaktičke cjeline s veličinom stiha, a vrlo je česta pojava u klasičnoj, a i modernoj poeziji.

P

PALIMBAKHEJ (παλιμβάκχειος, *palimbacchius*), stopa suprotna bakheju: - - U, pa se naziva i *antibakhej*.

PARAGLIKONEJ (*paraglyconeus versus*), naziv za stih izveden iz glikoneja i to gubitkom prvog sloga (akefalnost) te proširenjem treće stope (hiperkatalektičnost). Kao i glikonej ima osam slogova, ali se njihov broj može povećati pretvaranjem duljine u dvije kračine. Shema:

U - UU - UUU

PARASKLEPIJADEJ (*parasclepiadeus versus*), naziv dviju vrsta sapfičkih stihova: manji p. sa shemom:

--UU--UU-U-U.

i veći p. sa shemom:

U-UU--UU--UU-U-U

PAREMIJAK (*παροιμιακός, paroemiacus*), stih sastavljen od katalektičkog anapestičkog diametra. Upotrebljavao se osobito u poslovicama (odatle mu naziv), te za dovršavanje anapestičkih partija u drami. Shema:

UU-UU-U--U

PARIJAMB (*παρίαμβος, pariambus*), naziv različitih kolona nastalih od jamba, i to pirihija (UU), bakheja (U -) i kolona od 5 slogova (-UUUU).

PARIJAMBOD (*παριαμβώδης*), kolon od 5 slogova: U-U--.

PARTENEJ (*παρθένειον, partheneum metrum*), metar ili stih. Upotrebljavao se združen s drugim metrima. Shema:

UU--UU-

PAUZA v. CEZURA

PENTAMETAR (*πεντάμετρος, pentameter*), stih sastavljen od pet stopa. No pod pentametrom se češće podrazumijeva drugi redak distiha, napose elegijskog distiha (u kojem je prvi redak katalektički daktilski heksametar). Naziv pentametar u elegijskom stihu nastao je pogrešnim gledanjem na njegovu strukturu (2 daktila – spondeji – 2 anapesta). Riječ je o stihu sastavljenom od dva katalektička daktilska tripoda odnosno muška hemijepa (-UU-UU-) odvojena cezurom. Omiljen stih elegije, osobito u rimskih elegičara, Ovidija, Tibula i Propertija. Shema:

-UU-UU-|-UU-UU-

PENTAPODIJA, niz od pet stopa. Postoje anapestičke, anapestičke logaedske, daktilske, daktilske logaedske, eolske, jamske i trohejske pentapodije.

PENTASILAB (*πεντασύλλαβος, pentasyllabus*), stih od pet slogova, kvinar.

PENTASTIH (*pentastichus*), strofa sastavljena od pet stihova.

PENTEMIMERA (*πενθημιμερής, penthemimeres, semiquinaria*), cezura iza pete polustope (odnosno iza arze u trećoj stopi) u daktilskom heksametru.

PEON (*παιάν, παίων, paeon*), četverosložna stopa sastavljena od tri kračine i jedne duljine, pa prema položaju duljine ima četiri varijante: -UUU, UUU-, U-UUU, i UU-U. Prve dvije varijante izvedu su iz kretika, zamjenom duljine dvjema kračinama. Nastao je na Kreti u 7. st.p.n.e., a naziv je dobio prema uzviku ἦ παιάν u himnama Apolonu. Osobito se njime rado služio Alkman.

PERIOD (*περίοδος, periodus, ambitus*), u metrici intonacijski dovršen sklop stihova ili kolona u strofi (ili u sistemu). Svršetak perioda prepoznatljiv je po upotrebi stalnih tzv. zaglavnih stihova (alkejski deseterac, ferekratej, hiponaktej, falečki jedanaesterac, itifalik, reizijan, adonej), po promjeni ritma ili po još nekim ritmičkim, pa i semantičkim razlozima.

PINDARSKI STIH, asinartetski stih sastavljen od petosložnog reizijana, muškog hemijepa i petosložnog reizijana. Nazvan po pjesniku Pindaru koji se njime služio. Sheme:

U-U-U-|-UU-UU-|-UU-U-

PIRIHIJ (*πυρρίχιος, pyrrhichius*), nepravna stopa u grčkoj metrici sastavljena od dvije kračine (teze): UU služi u metričkim objašnjenjima.

PITIJAMB(IK) (*pythiambicus*), metrički sistem u Horacijevim *Epodama*, nazvan i *piti-jambski metar*. Postoje dvije varijante u kojima je prvi stih obavezno daktilski heksametar a drugi jamski dimetar odnosno jamski trimetar.

PLATONSKI STIH (*πλατωνικὸν μέτρον*), asinartetski stih sastavljen od muškog hemijepa, petosložnog reizijana i muškog hemijepa. Varijacija je pindarskog stiha. Shema:

-UU-UU-|-UU-UU-|-UU-UU-

POLIMETRIJA (*polymetrum*), pojava upotrebe različitih metara u pjesmi, odnosno naziv za pjesmu spjevane u različitim metrima.

POLITIČKI STIH (*στῆχος πολιτικός*), pentaesterac u jamskom ritmu, ali ne na bazi kvantitativne metrike, već na bazi akcentatske. Popularan u Bizantu, a izveden od katalektičkog jamskog tetrametra, u kojem je kvantiteta slogova postala neodređena.

PORSONOV ZAKON, metrički zakon što ga je formulirao engleski filolog Richard

Porson, a odnosi se na duljinu neodređenog sloga (*syllaba anceps*) u trećem metru jamskog trimetra i trohejskog tetrametra u tragediji. Ako, naime, takav stih završava riječju koja čini kretik (-U-), *syllaba anceps* koja tom kretiku prethodi mora biti kratka pripada li višesložnoj riječi. Duga može biti samo ako je riječ kojoj pripada *syllaba anceps* jednosložna. Filolog L. Havet proširio je to pravilo i na *syllabu anceps* prvog metra u trohejskom tetrametru. Shema:

a) jamski trimetar

U-U-U-U-|U-U-

b) trohejski tetrametar

-U-U-U-U-|U-U-U-U-

PRAKSILEJ (*Praxilleus versus*), naziv dviju vrsta stihova izveden od imena pjesnikinje Praksile iz Sikiona na Peloponezu. Ima oblik akefalnog falečkog jedanaesterca:

U-UU-U-U-U-U

ili:

-UU-UU-|UU-U-U

PRIJAPEJ (*πριάπειον, Priapeus, Priapius*), asinartetski stih sastavljen od jednog gliko-nej i jednog ferekrateja. Nazvan po prijap-skim pjesmama u kojima se osobito upotrebljavao (u čast boga plodnosti Prijapa), a koristi ga Anakreont kao i dramatičari u satirskim igrama. Shema:

UU-UU-U-|UU-UU-U

PRIPJEV v. REFREN

PROKEFALIJA (*procephalia*), naziv za svaki nenaglašeni slog prije prve arze u stihu; prema tome postoji kod jamskih i anapestičkih metara, dok kod trohejskih i daktilskih prokefalije nema. Češći je naziv anakruza.

PROKELEU(Z)MATIK (*προκελευσματικός, proceleusmaticus*), metar sastavljen od četiri kratka sloga izveden iz anapesta pretvaranjem duljine u dvije kračine: UUUU.

PROZODIJA (*προσῳδία, prosodia*), nauka o prirudi (napose kvantiteti) glasova kao i o njihovu spajanju u slogove i riječi s posebnim obzirom na njihovu upotrebu u poeziji.

PROZNI RITAM, ritmička organizacija proznog teksta. Neumjetnička proza u tom pogledu posjeduje minimalnu uređenost koja je potrebna da bi se govorilo o ritmu, naime relativno nepredvidljivo izmjenjivanje obilježenog i neobilježenog elementa. Anti-

čki prozni autori često posežu za dodatnim ritmičkim uređenjem teksta; o njemu su osobito vodili računa govornici, jer se smatralo da, pored tropa i figura, isticanje teksta ritmom postiže znatan persuazivni učinak. Prema antičkim retoričarima proza ne smije imati metar, ali treba da ima ritam; taj se razlikuje od ritma poezije slabijom uočljivošću a većom raznolikošću i slobodom. Kao i ritam poezije, u klasično je doba prozni ritam bio kvantitativan. Očitovao se, prije svega, u bogatstvu perioda i u poštovanju nekoliko veoma općenitih pravila (izbjegavanje nagomilanih kračina, izbjegavanje jamskih, anapestičkih, jonskih i daktilskih sljedova i sl.). Naročito su se upotrebljavali kretici i peoni, te troheji, spondeji i horijambi. Antički su autori uglavnom jedinstveni u mišljenju da su, zbog istaknutosti stankom koja slijedi kao i zbog premiještanja čitaočeve pažnje sa sadržajnog na izražajni plan, ritmički najrelevantniji završni dijelovi perioda – tzv. klauzule; stoga se najveća briga posvećivala upravo njihovu oblikovanju. Velika ritmička raznovrsnost Demostenove proze u helenističko se doba gubi: bogatstvo klasičnih klauzula reducira se na četiri ustaljena oblika: kretik + trohej, dikretik, ditrohej, hipodohmij.

Te četiri klauzule, uz izvjesne prilagodbe latinskom jeziku, a ponajviše zahvaljujući Ciceronovu posredništvu, preuzet će i rimska proza. U 4.st.n.e. kvantiteta vokala u grčkom jeziku definitivno gubi distinktivnu ulogu: novi, akcentatski ritam istiskuje kvantitativni. Glavno pravilo koje nadalje upravlja ritmičkom organizacijom klauzule iskazano je tzv. Meyerovim zakonom: pred posljednjim naglaskom u klauzuli moraju stajati bar dva nenaglašena sloga, dok broj slogova koji slijede nije određen. Postupno su se nametnula tri osnovna tipa klauzule: adonejska (˘ ~ ~ ~ ˘ ~), (di) daktilska (˘ ~ ~ ~ ˘ ~ ~) i horijamska (˘ ~ ~ ~).

Slična je promjena, otprilike u isto doba, zadesila i rimsku prozu: u srednjem su vijeku ondje prevladala također tri glavna oblika klauzule (*cursus*): *cursus planus* (˘ ~ ~ ~ ~), *cursus tardus* (˘ ~ ~ ~ ~ ~) i *cursus velox* (˘ ~ ~ ~ ~ ~). Te su se klauzule, s promjenljivom učestalošću, upotrebljavale sve do 15. stoljeća.

PROZODIJAK (*προσοδιακόν, προσοδιακός, prosodiacus*), stih ophodnih pjesama, zapravo katalektički enoplj. Katkad se i akatalektički oblik naziva tim imenom. Shema:

U-UU-UU-

R

REFREN (*ερούμιον, ἐπίρθεγμα, μεσόμιον, versus intercalaris*), kolon, stih ili skupina stihova koji se u pjesmi doslovce ponavlja ju, najčešće na kraju strofe. Javlja se poglavito u korskoj lirici.

REIZIJAN (*Reizianum; versus Reizianus*), naziv za stih ili kolon koji ima oblik akefalnog ferekreteja:

U - UU - U ili U - U - U.

U rimskoj metrici tako se zove i stih sastavljen od jampskog dimetra i reizijana što ga često nalazimo u Plautu:

U - U - U - U - | U - UU - U.

RESPONZIJA (*responsio*), ponavljanje podudarnih metričkih postava; najčešće se pod rezonzijom podrazumijeva podudaraње strofa (tzv. vanjska rezonzija).

RITAM (*ῥυθμός, numerus*), u većoj ili manjoj mjeri pravilno izmjenjivanje istaknutih i neistaknutih momenata nekog kretanja; mada i druge komponente govornog lanca mogu biti ritmički raščlanjene, u metrici se kao ritam označava prije svega izmjenjivanje dugih i kratkih, odnosno naglašenih i nenaglašenih slogova u tekstu (kvalitativni, odnosno akcenatski ritam).

S

SAPFIČKA STROFA, naziv za dvije lirske strofe što ih je u umjetničku liriku uvela pjesnikinja Sapfo. Obična sapfička strofa sastoji se od triju sapfičkih jedanaesteraca i jednog adoneja; rado su je upotrebljavali Sapfo i Alkej, a u rimskoj književnosti Kattul i Horacija. Velika sapfička strofa potvrđena je tek u Horacija: tvore je jedan aristofanej i jedan veći sapfički stih.

SAPFIČKI STIH (*στίχος Σαπφικός, versus Sapphicus*), naziv za dva stiha koji se javljaju u sapfičkim strofama. Sapfički jedanaesterac ima oblik:

- U - U - UU - U - U.

Veći sapfički stih sastoji se od horijampskog dimetra i aristofaneja:

- UU - UU - | - UU - U - U.

SATURNIJ (*Saturnius*), stih rane rimske književnosti. Zbog nevelika broja očuvanih primjera kao i zbog lošeg stanja u kojemu su do nas došli ne može se sa sigurnošću utvrditi radi li se o akcenatskom ili o kvanti-

tativnom stihu. Kvantitativni bi se model mogao opisati kao slijed katalektičkog jampskog dimetra i itifalika. Upotrebljavali su ga Livije Andronik i Nevije, a javlja se i na natpisima. Osnovna shema:

U - U - U - U - U | - U - U - U.

SEMIKVINARNA CEZURA v. **PENTEMERA**

SEMISEPTENARNA CEZURA v. **HEFTEMIMERA**

SEMITERNARNA CEZURA v. **TRITEMIMERA**

SENNAR (*senarius*), latinski naziv za heksapodiju koji redovito označava upravo jampski senar. To je najčešći stih dijaloških partija rimske drame i zapravo slobodniji oblik grčkog akatalektičkog jampskog trimetra. Za razliku od grčkog predloška, senar dopušta zamjene spondejemima i daktilima u svim stopama osim posljednje, kao i razrješenje svih duljina:

U - U - U - U - U - UU.

SEPTENAR (*septenarius*), u rimskoj metrici trohejski, anapestički ili jampski stih od sedam i pol stopa, tj. zapravo katalektički oktonar. Kada se naziv upotrebljava bez pobliže specifikacije, redovito se odnosi na trohejski septenar. Poput senara, septenar je stih dijaloških partija rimske drame; za razliku od grčkog katalektičkog trohejskog tetrametra, ova njegova varijanta dopušta zamjenu svake kračine duljinom ili dvjema kračinama; jedino sedma teza ne trpi nikakve zamjene, a posljednja se arza ne može razriješiti dvjema kračinama.

SIMIJA (*Σιμ/μ/τίον, Sim/m/ieum, Sim/m/ieus*), naziv za katalektičku daktilsku pentapodiju *in duas syllabas* što ju je helenistički pjesnik Simija često upotrebljavao stihički:

- UU - UU - UU - UU - U.

SIMIJA (*Σιμ/μ/ιακόν, Sim/m/iacus*), naziv za hiperkatalektički oblik većeg asklepijadskog stiha što ga je helenistički pjesnik Simija stihički upotrebljavao:

UU - UU - | - UU - | - UU - U - U.

SINAFIJA (*συνάφεια, synaphia*), tijesna povezanost dvaju susljednih stihova koja ne dopušta hijat na njihovu prijelazu niti neodređen slog na kraju prvoga; tako se granica stihova može naći unutar jedne riječi

ili među dvjema riječima združenim elizijom.

SISTEM (*σύστημα / ἕξ ὁμοίων/, systema*) slijed istovrsnih metričkih članova koji se može smatrati dugim stihom; samo posljednji član sistema podliježe pravilima koja vrijede za kraj stiha.

SIZIGIJA (*συζυγία, syzygia*), dipodija, sveza dvaju istovrsnih stopa; uopće povezivanje dviju stopa iste ili različite vrste.

SKANDIRANJE (*scansio*), čitanje grčkih ili latinskih stihova pri kojem se jačinom glasa ističu arze i tako čini uočljivom njihova metrička struktura nasuprot prirodnom; proznom ritmu teksta.

SKAZON v. **HOLIJAMB**

SLABINA, naziv za neistaknut slog u metrički organiziranu tekstu; isto što i teza.

SOTADEJ (*Σωτάδειον, Σωτάδειος, Σωτάδικός, Sotadeus, Sotadius, Sotadicus*), katalektički silazni jonski tetrametar što ga je u književnost uveo Sotad. Svaki se jonski metar smije zamijeniti ditrohejem, a to se najčešće zbiva s trećim. Osnovni oblik:

-- UU -- UU | -- UU - U.

SPONDEJ (*σπονδαίος, spondeus*), stopa sastavljena od dvaju dugih slogova: --. Spondejski metar sastoji se od dvaju spondeja, a nastaje uglavnom kao varijanta daktilskog, anapestičkog i antispastičkog metra.

SPONDIJAK (*σπονδειακός, σπονδιακός, σπονδειαζών, spondiacus, spondaicus, spondiazon*), rijedak oblik heksametra u kojemu se umjesto petog daktila javlja spondej; također heksametar u kojemu su svi daktili, ili svi osim pretposljednog, zamijenjeni spondejem.

STIH (*στίχος, versus*), metrička cjelina sastavljena od nekoliko metara; obično se može razložiti na dva kolona ili polustiha, a formalno se daje odrediti kao redak u pjesmi. Ukoliko se istovrsni stih uzastopno ponavlja, riječ je o njegovoj stihičkoj upotrebi (*κατὰ στίχων*).

STOPA (*πούς, pes*), najmanja ritmička jedinica u metrici, sastavljena od jednog istaknutog i jednog ili više neistaknutih slogova; njezinim ponavljanjem nastaju veće metričke cjeline.

STROFA, ime dviju strofa grčkog porijekla, metrička jedinica u lirskom pjesništvu sastavljena od više stihova pretežno istog metričkog tipa; unutar pjesme ponavlja se najmanje jedanput.

T

TAKT (*tactus*), ravnomjeran vremenski razmak prema kojemu se vrši neko ponovljeno kretanje, osnovna jedinica za mjerenje ritma u muzici. Analogijom prema glazbi A. Boeckh pretpostavio je njegovo postojanje u grčkoj poeziji, argumentirajući to tijesnom povezanošću grčke lirike i muzike. Danas se smatra da se stalan takt tek kasno pojavio u glazbi zapadnog svijeta, pa ga vjerojatno ni grčka lirika nije poznavala. Naziv se ponekad upotrebljava i kao sinonim za stopu.

TELESILEJ (*Τελεσίλλειον, Telesilleus*), naziv za akefalni glikonej što ga je pjesnikinja Telesila često stihički upotrebljavala. Javlja se u Pindara te u grčkoj dramati. Shema:

U - UU - U -.

TELIJAMB (*τελειαμβος, teliambos*), daktilski heksametar čiji je pretposljednji slog kratak pa mu se u posljednjoj stopi javlja jamb ili pirihij. Drugo mu je ime mejur.

TEOPOMPEJ (*Θεοπόμπειον, Theopompeum*), naziv za akatalektički peonski pentametar koji je upotrebljavao komički pjesnik Teopomp:

- UU - UU | - UU - UU - U -.

TETRAMETAR (*τετράμετρος, tetrametrus*), stih sastavljen od četiriju metara; upotrijebljen bez pobliže oznake naziv se obično odnosi na katalektički trohejski tetrametar.

TETRAPODIJA (*τετραποδιά, tetrapodia*), kolon ili stih sastavljen od četiriju stopa.

TETRASTIH (< *τετράστιχος, 2*), četvero-stih, slijed, strofa ili pjesma od četiriju stihova.

TEZA (*θέσις, thesis*), u novijoj metrici neistaknut dio stope; prvobitno upravo istaknut dio stope.

TOLINEJ (*Τολώνιον, Tolyneum*), stih sastavljen od dva horijampskog dimetra:

- UU - U - U - | - U - - - U -.

TRENETIČKI ANAPEST, pjevani anapest koji se većinom javljao u tužaljka; sinonimi su melski i lirski anapest.

TRIBRAH (τρίβραχος, *tribrachys, tribrevis*), stopa sastavljena od tri kratka sloga: UUU; javlja se kao zamjena za jamb ili trohej.

TRIMETAR (τρίμετρος, *trimetrus*), stih sastavljen od triju metara; naziv se najčešće odnosi na jampski trimetar.

TRIPODIJA (τριποδία, *tripodia*), stih ili kolon sastavljen od triju stopa.

TRITEMIMERA (τομή τριθημιμερής, *caesura semiternaria, caesura trithemimeris*), cezura iza treće polustope, tj. poslije metra i pol; u heksametru pada iza druge duljine.

TROHEJ (τροχαιός, *trochaeus*), stopa u kojoj je prvi slog dug, a drugi kratak: – U; drugo mu je ime horej. Trohejskim se naziva stih ili metar sastavljen od troheja.

TROHEJSKA CEZURA (τομή κατὰ τρίτον τροχαιόν, *caesura trochaica*), cezura smještena poslije trećeg trohejskog elementa u daktilskom heksametru, tj. između kračina u trećoj stopi.

W

WILAMOWITZIJAN (*Wilamowitzianus*), stih što ga je uočio Ulrich v. Wilamowitz i nazvao ga horijampskim dimetrom. Osnovna shema:

oo – U – UU –,

gdje oo znači UU ili – U, ali ne i UU.

Z

ZEUGMA (ζευγμα, *iunctura*), mjesto u stihu na kojemu se zabranjuje ili izbjegava kraj riječi.

İTOJE ANTİKA

Rječnik fotografije, filma i zvučne tehnike

Fotografija

F

fotoaparat – instrumentum photographicum

fotograf – photographus

fotografija – photographia

fotografirati – photographare

S

stalak (stativ) – tripes photographicus

Film

F

filmska kamera – instrumentum cinematographicum

filmska traka – pellicula cinematographica

filmski kolut – insile

filmski snimatelj – exceptor cinematographus

filmski studio – techyphion cinematographicum

K

kinemaskop – latum cinemascopicum

kino – cinematographeum

N

nijemi film – muta pellicula

P

projektor – proioctorium

R

režiser – dispositor

S

scenario – scriptum scaenarium

snimanje filma – exceptio cinematographica

Z

zvučni film – sonans pellicula

Zvučna i video tehnika

G

gramofon – grammophonum

mono-g. – grammophonum monophonicum